

10. Hoges S. Fiweisskonzentrate in der Prufung. *Dt. Geflugelwirtsch. Schweineprod.* 1984. Vol. 36. Ns 5. P. 139-141.
11. Sokarovski J., Filev K. Vitamini i mikroelementi u ishrani zivine. *Krmiva.* 1983. P. 3-4.
12. De Frain, J. M., Socha, M. T., Tomlinson, D. J., & Kluth, D. (2009). Effect of Complexed Trace Minerals on the Performance of Lactating Dairy Cows on a Commercial Dairy. *The Professional Animal Scientist*, 25 (6), 709–715. doi:10.15232/s1080-7446(15)30779-8.
13. Hackbart, K. S., Ferreira, R. M., Dietsche, A. A., Socha, M. T., Shaver, R. D., Wiltbank, M. C., & Fricke, P. M. (2010). Effect of dietary organic zinc, manganese, copper, and cobalt supplementation on milk production, follicular growth, embryo quality, and tissue mineral concentrations in dairy cows. *Journal of Animal Science*, 88 (12), 3856–3870. doi:10.2527/jas.2010-3055.
14. ДСТУ 3662–97. Молоко коров'яче незбиране. Вимоги при закупівлі. Нормативні документи : [Довідник]. За заг. ред. В.Л. Іванова. Львів : НІЦ «Леонорм». 2000. Т. 2. С. 274–279.
15. Панфилова М.Е. Молоко и здоровье. Минск : Ураджай, 1989. 160 с.
16. Мінеральне живлення тварин / [Г.Т. Кліщенко, М.Ф. Кулик, М.В. Косенко та ін.]. К. : Світ, 2001. 575 с.
17. Колодкин А.М. Микроэлементы молока и их влияние на качество молочной продукции. Иркутск, 1985. 288 с.

УДК 638.1

DOI <https://doi.org/10.32851/2226-0099.2020.116.2.18>

БДЖІЛЬНИЦТВО УКРАЇНИ: ВИРОБНИЦТВО ТА ЕКСПОРТ

Овдієнко А.М. – студент II курсу магістратури біолого-технологічного факультету, ДВНЗ «Херсонський державний аграрно-економічний університет»

Овдієнко К.Т. – студент II курсу магістратури біолого-технологічного факультету, ДВНЗ «Херсонський державний аграрно-економічний університет»

Корбич Н.М. – к.с.-г.н., доцент кафедри технології виробництва продукції тваринництва, ДВНЗ «Херсонський державний аграрно-економічний університет»

Розкрито питання розвитку галузі бджільництва в Україні. Висвітлено проблему галузі – сконцентрованість виробництва у приватному секторі. Оцінено фактичні результати розведення бджіл в Україні у господарствах різних форм власності, виробництво та експорт меду за 19 дослідних років (із 2000 по 2019 рік).

Найбільша кількість бджолиних сімей була зафіксована у 2005 році – 3369 тисяч сімей, через п'ять років їх кількість зменшилася на 447,5 тисяч сімей, що становило 13,3%. Зменшення кількості сімей спостерігалось протягом наступних шести років (у 2015 році на 23,1%, у 2016 – на 26,3% порівняно із 2005 роком). Протягом останніх трьох років (2017-2019 роки) спостерігалось збільшення бджолиних сімей із 6,2 до 5,9% порівняно з 2016 роком.

Основний продукт, який отримують від бджіл, – мед. Його виробництво протягом дослідного періоду коливалося від 71 462 тонн (2005 рік) до 52 439 тонн (2000 рік). Збільшення кількості бджолиних сімей дало можливість збільшити виробництво меду у 2017 році на 11,7%, у 2018 році – на 20,2%, у 2019 році – на 17,9%. Основна частка виробництва меду припадає на господарства населення, що становило у 2019 році 98,9%.

Вивчення можливих шляхів прискореного розвитку галузі бджільництва та формування ринку його продукції нині набуває пріоритетного значення, оскільки важливою статтею експортного потенціалу аграрного сектору України потенційно може стати саме продукція галузі бджільництва. Із 2015 року відбувається поступове збільшення реалізаційної ціни на мед. Так, у вказаний вище рік ціна становила 1398,1 долара США, що на 6,0% менше порівняно із 2017 роком і на 20,4% – із 2018 роком. У 2016 році реалізаційна ціна на мед була найнижчою протягом останніх чотирьох років, різниця становила від 24,4 до 30,93 долара США за тонну. Зниження закупівельної ціни на мед призвело до зменшення кількості бджолиних сімей саме у цей період.

Україна протягом 2015-2018 року активно нарощує обсяги експорту меду до рекордних майже 68 тисяч тонн у 2017 році. Головні покупці у 2018 році – Німеччина (12 317 тисяч тонн), Польща (8720 тисяч тонн) та США (7072 тисячі тонни меду).

Ключові слова: бджолині сім'ї, мед, експорт, ціна меду, країни ЄС.

Ovdiienko A.M., Ovdiienko K.T., Korbych N.M. Beekeeping of Ukraine: production and export

The issue of the development of the beekeeping industry in Ukraine is revealed. The problem of the industry – the concentration of production in the private sector – is highlighted. The actual results of beekeeping in Ukraine in farms of various forms of ownership, production and export of honey for 19 research years (from 2000 to 2019) are evaluated.

The largest number of bee families was observed in 2005 – 3369 thousand families, five years later their number decreased by 447,5 thousand families, which was 13,3%. The decrease in the number of families was observed over the next six years, so in 2015 by 23,1%, in 2016 – 26,3% compared to 2005. Over the last three years (2017-2019) there has been an increase in bee families, respectively, from 6,2 to 5,9% compared to 2016.

The main product obtained from bees is honey. Its production during the research period ranged from 71462 tons (2005) to 52439 tons (2000). The increase in the number of bee families made it possible to increase honey production in 2017 by 11,7%, in 2018 – by 20,2% and in 2019 – by 17,9%. The main share of honey production falls on households, which in 2019 was 98,9%.

The study of possible ways of accelerated development of the beekeeping industry and the formation of the market of its products is now a priority, as the products of the beekeeping industry can potentially be an important item of the export potential of the agricultural sector of Ukraine. It is noted that since 2015 there has been a gradual increase in the selling price of honey. In 2015, the price was 1398,1 U.S. dollar, which is 6.0% less than in 2017 and 20,4% less than in 2018. In 2016, the selling price of honey was the lowest in the last four years, the difference was from 24,4 to 30,93 U.S. dollar per ton. The decrease in the purchase price of honey led to a decrease in the number of bee families during this period.

Over 2015-2018 Ukraine was actively increasing the volume of honey exports to a record almost 68 thousand tons in 2017. The main buyers in 2018 were Germany (12 317 thousand tons), Poland (8720 thousand tons) and the USA (7072 thousand tons).

Key words: bee families, honey, export, honey price, EU countries.

Постанова проблеми. Бджільництво в Україні – галузь сільського господарства з багатотисячною історією та досвідом, спеціалісти якої займаються виробництвом меду, воску, пилюку, прополісу, маточного молочка, бджолиної отрути для харчових, медичних, парфумерно-косметичних та інших цілей. Україна – це медовий край, в якому є всі умови для успішного ведення пасічницької справи. Сприятливий клімат, а також близько тисячі різних видів медоносів, серед яких половина – це лікарські рослини. Три власні породи бджіл, кожна виведена для основних біомів України: карпатська, поліська та степова [1, с. 89; 2; 3, с. 191].

Вивчення можливих шляхів прискореного розвитку галузі бджільництва та формування ринку його продукції нині набуває пріоритетного значення, оскільки важливою статтею експортного потенціалу аграрного сектору України потенційно може стати саме продукція галузі бджільництва [4, с. 89].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Україну визнають батьківщиною культурного бджільництва у світі. Важливим показником господарської діяльності галузі є виробництво меду. Україна входить у п'ятірку країн – найбільших виробників цього продукту. Щороку до країн ЄС експортуються значні обсяги

українського меду, що свідчить про потенціал цієї галузі та визначає потребу у розвитку бджільництва [5, с. 216; 6, с. 189]. Доведено, що розвиток і спеціалізація бджільництва в Україні сформувалися історично під впливом кліматичних і природних умов, поширення різних порід бджіл та особливостей медоносної флори [7, с. 258–268; 8, с. 40].

Постановка завдання. Метою роботи був аналіз та узагальнення відомостей із наукових, публіцистичних джерел і статистичних даних щодо стану галузі бджільництва протягом останніх 19 років в Україні та експорту головної продукції галузі бджільництва – меду. Завданням було проаналізувати наукові публікації, методичні матеріали та інтернет-ресурси за дослідною тематикою.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основними засобами виробництва в галузі бджільництва є бджолині сім'ї. Їх кількість протягом дослідного періоду змінювалася. Так, у 2019 році в Україні нараховувалося 2633,2 тисячі бджолиних сімей (табл. 1).

Таблиця 1

Кількість бджолиних сімей, тис.

Показник	2000	2005	2010	2015	2016	2017	2018	2019
Бджолині сім'ї, тис., усього	2849,3	3369,0	2921,5	2590,0	2487,1	2642,2	2601,0	2633,2
За категоріями господарств								
Підприємства	334,0	184,3	95,4	49,9	47,1	43,6	48,2	40,7
у тому числі фермерські господарства	7,2	10,0	8,8	5,6	5,3	5,1	5,0	4,6
Господарства населення	2515,3	3184,7	2826,1	2540,1	2440,0	2598,6	2552,8	2592,5

Джерело: розраховано за даними статистичної звітності [9]

Згідно статистичних даних, кількість бджолиних сімей за аналізований період не мала постійної чисельності. Так, найбільша кількість була зафіксована у 2005 році – 3369 тисяч сімей, через п'ять років їх кількість зменшилася на 447,5 тисячі сімей, що становило 13,3%. Зменшення кількості сімей спостерігалось протягом наступних шести років (у 2015 році на 23,1%, у 2016 – на 26,3% порівняно із 2005 роком). Останніми трьома роками (2017-2019 роки) спостерігається збільшення бджолиних сімей із 6,2 до 5,9% порівняно із 2016 роком.

У розрізі розподілу бджолиних сімей за категоріями господарств зафіксовано, що більшість із них знаходиться у власності населення – 2592,5 тисячі сімей. У відсотковому співвідношенні 98,4% сімей знаходиться у власних пасіках населення і лише 1,6% – на підприємствах (рис. 1).

Аналогічна закономірність спостерігалася протягом усього дослідного періоду. Так, у власності населення було від 88,3 до 98,4% від загальної кількості бджолиних сімей в Україні із найбільшою кількістю в останній рік на рівні 98,4%, що пов'язано з пріоритетами населення щодо виробництва власної екологічно чистої продукції.

Основний продукт, який отримують від бджіл, – мед. Його виробництво протягом дослідного періоду коливалося від 71 462 тонн (2005 рік) до 52 439 тонн (2000 рік). Дані наведено у табл. 2.

Рис. 1. Частка бджолиних сімей за категоріями господарств

Таблиця 2

Виробництво меду в господарствах країни

Показник	2000	2005	2010	2015	2016	2017	2018	2019
Мед, усього т	52 439	71 462	70 873	63 615	59 294	66 231	71 279	69 937
За категоріями господарств								
Підприємства	3564	2461	1620	918	901	847	890	787
у тому числі фермерські господарства	83	117	215	120	124	111	120	98
Господарства населення	48 875	69 001	69 253	62 697	58 393	65 384	70 389	69 150

Аналіз показників виробництва меду протягом останніх чотирьох років (2016-2019 роки) показав, що кількість продукції залежить від кількості бджолиних сімей. Збільшення кількості бджолиних сімей дало можливість збільшити виробництво меду у 2017 році на 11,7%, у 2018 році – на 20,2%, у 2019 році – на 17,9%. Коливання виробництва меду пов'язано як із кількістю бджолиних сімей, так і з впливом навколишнього середовища (погодні умови), а також реалізаційною гуртовою ціною меду за кілограм одержаної продукції.

Основна частка виробництва меду припадає на господарства населення, що становило у 2019 році 98,9% (рис. 2).

Лише на початку 2000 років було зафіксований вищий відсоток виробництва меду на підприємствах – 6,8%. Починаючи із 2005 року, відбувається поступове зниження виробництва меду на підприємствах із 3,4% до 1,1% в останній дослідний рік.

Кількість меду та його реалізаційна ціна залежать від обсягу пропозиції, структури збуту, платоспроможності споживачів, сезону продажу. Згідно даних Про-

довольчої та сільськогосподарської організації об'єднаних націй (далі – FAO), за аналізований період має місце загальна тенденція підвищення реалізаційних цін на мед (рис. 3).

Рис. 2. Частка виробництва меду за категоріями господарств, %

Рис. 3. Реалізаційна ціна меду

Джерело: розраховано за даними FAO)

Із 2015 року відбувається поступове збільшення реалізаційної ціни на мед. Так, у 2015 році ціна становила 1398,1 долара США, що на 6,0% менше порівняно із 2017 роком і на 20,4% порівняно із 2018 роком. У 2016 році реалізаційна ціна на мед була найнижчою протягом останніх чотирьох років, різниця становила від 24,4 до 30,93 долара США за тону. Зниження закупівельної ціни на мед призвело до зменшення кількості бджолиних сімей саме у цей період (табл. 1).

Україна – один із найбільших світових виробників меду, а також другий (після Китаю) найбільший експортер меду до Європейського Союзу (далі – ЄС). Так, у 2016 році частка України становила близько 19% у загальних поставках меду до ЄС. Обсяги експорту меду до ЄС зросли більше ніж у чотири рази протягом останніх п'яти років [11, с. 266–268]. Україна протягом 2015-2018 років активно нарощувала обсяги експорту меду до рекордних майже 68 тисяч тонн у 2017 році (рис. 4). Така кількість реалізаційного меду принесла державі 133 943 тисячі доларів США прибутку. Проте вже у 2018 році прибутки від експорту меду у різні країни знизилися на 26,8%.

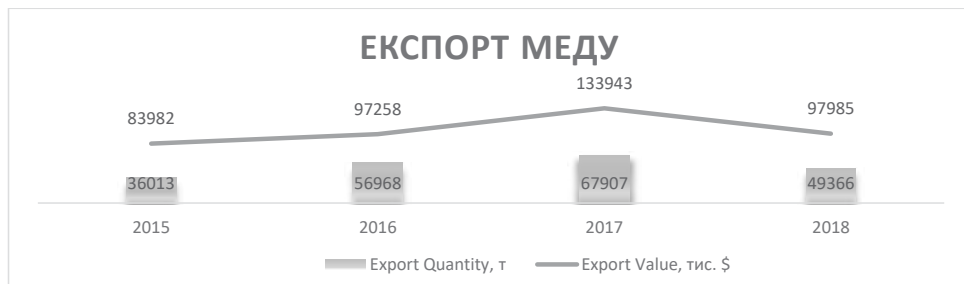

Рис. 4. Динаміка експорту меду

Український мед здебільшого експортують до країн Європейського Союзу (70% обсягу). Головні покупці у 2018 році – Німеччина (12 317 тисяч тонн) і Польща (8720 тисяч тонн). Мед українських пасічників експортують до США (7072 тисячі тонн) і Канади (22 тонни). Поки що невелика частка загального експорту зосереджена на Близькому Сході й азійських ринках (наприклад, у Японію експортували 160 тонн) (рис. 5).

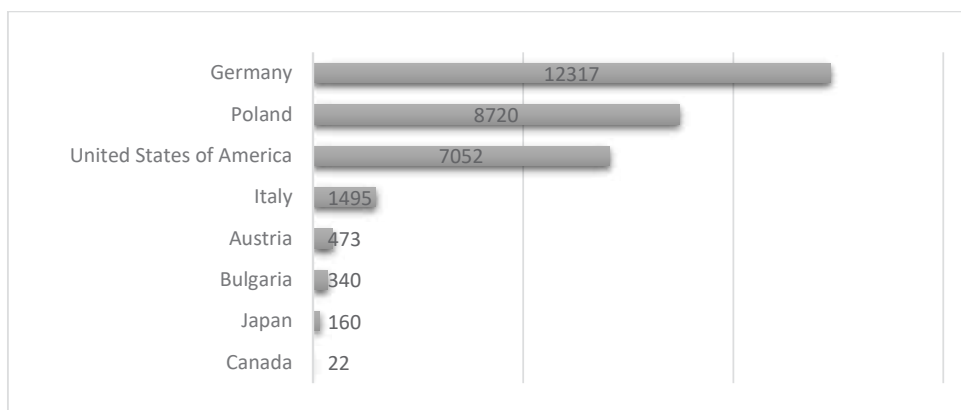

Рис. 5. Експорт меду до країн-експортерів, тис. т

Висновки і пропозиції. Останніми роками в Україні зафіксовано зростання обсягів виробництва меду та його експорту до міжнародних ринків. Основними засобами виробництва в галузі бджільництва є бджолині сім'ї, кількість яких про-

тягом дослідного періоду змінювалася. Так, у 2019 році в Україні нараховувалося 2633,2 тисячі бджолиних сімей, від яких було одержано 69 937 тонн меду. Україна протягом 2015-2018 років активно нарощувала обсяги експорту меду до рекордних майже 68 тисяч тонн у 2017 році. Головні покупці у 2018 році – Німеччина (12 317 тисяч тонн), Польща (8720 тисяч тонн) та США (7072 тисячі тонн).

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Васильківська Т.Ю., Лесніцька О.А. Сучасний стан бджільництва в Україні. *Механізація сільськогосподарського виробництва*. 2017. № 180. С. 89–94.
2. Про бджільництво : Закон України від 22 лютого 2000 року № 1492-III / Верховна рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1492-14#Text>.
3. Туринський В.М., Адамчук Л.О. Важливі питання розвитку галузі бджільництва. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. Серія: Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва. 2015. Вип. 223. С. 190–195.
4. Чміль А.С., Діброва А.Д. Сучасний стан галузі бджільництва України. *Конкурентоспроможність аграрного сектору в умовах функціонування Зони вільної торгівлі з Європейським Союзом* : збірник тез II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, м. Київ, 11 квітня 2019 року. Київ : НУБІП України, 2019. С. 89–91.
5. Чвалюк А.М., Чвалюк Н.В. Сучасний стан правового регулювання бджільництва в Україні. *Вісник ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка*. 2020. Вип. 2(90). С. 215–225.
6. Корбич Н.М., Овдієнко А.М. Розвиток бджільництва в історичному аспекті. *Актуальні проблеми підвищення якості та безпеки виробництва й переробки продукції тваринництва* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. м. Дніпро, 14 лютого 2020 року. Дніпро, 2020. С. 189–191.
7. Островерх П, Островерх О, Моряк Т. Розвиток сектору бджільництва в економіці України. *Вісник Львівського університету*. Серія: Економічна. 2019. Вип. 56. С. 258–268.
8. Дудар Т. Розвиток бджільництва в Україні. Досягнуті успіхи, необхідність маркетингової кооперації в галузі, стратегія медового бізнесу. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2020. № 2. С. 36–49.
9. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
10. ФАОСТАТ. URL: <http://www.fao.org/faostat/ru/#data/TP>.
11. Забегалова А.І., Браїлко А.С. Стан і перспективи сучасного ринку меду. *Актуальні питання розвитку економіки, харчових технологій і товарознавства* : тези доповідей ХІІ Міжнародної наукової студентської конференції за підсумками науково-дослідних робіт студентів за 2017 рік, присвяченої 100-річчю Національної академії наук України. м. Полтава, 17-18 квітня 2018 року. Полтава, 2018. С. 266–268.